

نفت در خدمت زرادخانه عراق

از همایون دارایی

کویت دارای توان تولید روزانه ۴/۵ میلیون بشکه و صادراتی بالغ بر ۳/۵ میلیون بشکه در روز بود. در ماه ژانویه ۱۹۹۰ عراق با تولید ۲/۴ میلیون بشکه نفت در روز پس از عربستان سعودی (با تولید ۵/۴۵ میلیون بشکه در روز)، مقام دوم تولید را در میان کشورهای عضو اوپک داشت. نگاهی به میزان تولید دیگر کشورهای عضو اوپک، از جمله ایران نشان می‌دهد که عراق تا چه حد در این زمان از نظر نفتی بر قدرت بوده است. ایران رقیب دایمی و کشوری که ۸ سال جنگ را با این کشور تجربه کرده است همین زمان عملاً ۳/۰۵

کشور مهار شده است. از دیدگاه قدرت‌های جهانی، و بنا به تعاریف آنها، این مهار که پس از اقدام مشترک جهانی علیه عراق و به بهانه آزادسازی کویت زده شده، یکی از مهمترین ابزارهای بوده که در ده سال گذشته سبب حفظ ثبات منطقه خلیج فارس شده است.

اکنون ۹ سال از آن تاریخ می‌گذرد و با وجود تحریم‌های همه‌جانبه جهانی علیه عراق، دیکتاتور این کشور همچنان بر مسند قدرت باقی است. لذا اینک این پرسش مطرح است که آیا در آینده، با لغو کامل تحریم‌های بین‌المللی علیه این کشور،

خاورمیانه و خلیج فارس بار دیگر شاهد ماجراجویی‌های تازه صدام نخواهد بود و آیا همچون قدرت‌زای نفت، عراق را به تهدیدی برای منطقه تبدیل نخواهد کرد؟

توان نفتی عراق

عراق عملاً دارای ذخایری بیش از ۱۰۰ میلیارد بشکه نفت خام است. ساختار بسته اقتصادی و سیاسی این کشور امکان دسترسی به اطلاعات ملی در این زمینه را نمی‌دهد، به ویژه که منطقه خلیج فارس همچنان ذخایر کشف نشده فراوانی را در خود دارد. عراق در سال ۱۹۹۰ میلادی، و پیش از جنگ

اینک بیش از ۳۰ سال از حضور صدام حسین به عنوان یک دیکتاتور در عراق می‌گذرد؛ سال‌هایی که او همواره با سر دادن شعارهای خشن ملی‌گرایانه، آرامش ناپایدار منطقه آماده تلاطم خاورمیانه را برهم زده است. از سال ۱۹۶۸ که صدام حسین التکریکی به عنوان قدرتمندترین عضو حزب بعث عملاً اداره کشور عراق را به دست گرفته است این کشور تاکنون در دو جنگ منطقه‌ای و بین‌المللی ویرانگر درگیر شده است؛ جنگ‌هایی که حاصل آن برای منطقه خاورمیانه نتایج فاجعه بار و شمار انبوهی از آسیب‌دیدگان از جاه‌طلبی‌های وی بوده است. اگرچه صدام حسین شخصیتی مشابه بقیه رهبران دهه ۷۰ خاورمیانه دارد و به نوعی آخرین بازمانده آن نسل به شمار می‌رود، اما آن‌چه که موتور محرکه جاه‌طلبی‌های او بوده و هست عملاً چیزی جز نفت نیست. نفتی که عراق بیش از ۱۰ درصد ذخایر جهانی آن را در اختیار دارد. * جدول زیر میزان این ذخایر را در مقایسه با ذخایر مهم‌ترین کشورهای نفت‌خیز منطقه نشان می‌دهد.

کشور	عربستان	عراق	امارات	کویت	ایران
ذخایر	۲۶۱/۲	۱۰۰	۹۸/۱	۹۶/۵	۸۸/۲

ذخایر: میلیارد بشکه - منبع گزارش Shell

در واقع عراق طی سال‌های گذشته همواره با بهره‌گیری از دلارهای نفت آورده برای خریدهای عظیم تسلیحاتی و کسب وجهه سیاسی از طریق اعمال نفوذ استراتژیک نفتی اقدام کرده است و هزینه دو جنگ بزرگ را نیز پرداخته و می‌پردازد. از سال ۱۹۹۰ تاکنون عراق تحت تحریم نفتی بین‌المللی است و تقریباً توان نفتی این

قابل توجه

شرکت‌های ساختمانی و

مهندسی مشاور

تیر آهن با سایز ۲۰ و ۲۲ و ۲۴ و ۲۷ IPE

محصولی از ذوب آهن اصفهان

بصورت طول استاندارد ۱۲ و ۱۴

متری یا طول کوتاه با قیمت مصوب

تحويل می‌گردد.

تلفن تماس: ۳۱۱۷۹۶۶ - ۰۴۰۳۹۳۵۰۴ - ۳۹۳۵۵۳۳

تلفن همراه: ۰۹۱۱۲۱۵۶۷۶۷

آهن آلات مجد (رضا)

میلیون بشکه در روز تولید می‌کرد که نشان‌دهنده ۳۵۰ هزار بشکه تولید کمتر از عراق است. درآمد نفتی عراق در همین مقطع زمانی نیز سالانه بیش از ۱۸ میلیارد و ۴۰۰ میلیون دلار بود که این رقم ۴۰ درصد بیش از درآمد نفتی ایران بوده است. این امر به دلیل صادرات بیشتر عراق نسبت به ایران بود. سهم سه کشور عربستان سعودی عراق و ایران در سال ۹۰ از بازار جهانی نفت به ترتیب ۲۴/۵، ۱۵/۸ و ۱۱/۳ درصد بوده است. اگرچه عراق در سال‌های ۹۰ تا ۹۸ میلادی زیر بار تحریم‌های شدید بین‌المللی قرار داشته، اما در همین شرایط هم از نظر صادرات نفت و کسب درآمدهای ارزی فاصله چندانی با ایران و بقیه کشورهای عضو اوپک، به جز عربستان سعودی، نداشته است. در سال ۹۸ میلادی درآمد صادراتی عراق از محل صادرات روزانه ۱/۸۸ میلیون بشکه بالغ بر ۷/۵ میلیارد دلار بوده که تنها ۲/۵ میلیارد دلار کمتر از درآمد نفتی ایران از محل صدور روزانه ۲/۵ میلیون بشکه نفت است و حکایت از توان موتور محرکه و عامل بقای صدام‌حسین، یعنی نفت دارد. اگرچه عراق در حال حاضر کشوری جنگ‌زده و ضعیف به شمار می‌رود اما آینده نفتی آن نگران‌کننده است.

فاصله‌ای خطرناک و معنادار

عراق برای دوران پس از لغو تحریم‌ها یک برنامه جدی را آماده کرده که هدف آن افزایش میزان تولید ۲/۳ میلیون بشکه کنونی به بیش از ۳ میلیون بشکه ظرف یک سال بعد از لغو تحریم‌ها است. همچنین عراق قصد دارد طی ده سال حداقل به توان ۶ میلیون بشکه در روز دست یابد. براساس برآوردهای انجام شده، با فرض بهای پایین نفت، عراق تا سال ۲۰۲۰ میلادی به توان تولید ۸ میلیون بشکه نفت در روز دست خواهد یافت. در این سال، براساس پیش‌بینی‌ها، توان تولید نفت عربستان سعودی و ایران به ترتیب ۳۰ و ۶/۵ میلیون بشکه در روز خواهد بود که این امر نشان‌دهنده به وجود آمدن فاصله‌ای خطرناک در بازار جهانی نفت و ایجاد فاصله‌ای معنادار در

امکانات کشوری منطقه خلیج فارس است. عراق هم‌اکنون برنامه‌های واگذاری ۲۵ میدان نفتی جدید را به شرکت‌های خارجی به اجرا درآورده و یا در حال اجرا دارد. باید دانست که فقط بهره‌برداری کامل از ۴ میدان عظیم مجنون، خورنای غربی، نهر عمر و حلفیه توان تولید عراق را روزانه ۲/۵ میلیون بشکه افزایش خواهد داد. عراق تاکنون قراردادهای مقدماتی برای مشارکت در تولید با دو شرکت چینی در حوزه الاحزاب با امکان تولید ۹۰۰ هزار بشکه در روز و یک قرارداد دیگر با شرکت لوک اوپل روس در میدان خورنای غربی را منعقد کرده است و مذاکره با شرکت‌های الف و توتال فرانسه برای بهره‌برداری از میدان عظیم ۲۵ میلیارد بشکه‌ای مجنون، با شرکت توتال برای طرح توسعه میدان نهر عمر، با شرکت آچیپ برای طرح توسعه میدان ۵ میلیارد بشکه‌ای حلفیه و با دو شرکت اسپانیایی اسپول و اکیپ ایتالیا برای توسعه میدان نصریه را پایان ۱۹۹۸ انجام داده است.

اگر تحریم عراق تا پایان سال ۲۰۰۰ لغو شود و ایران نیز بتواند همزمان تمامی برنامه‌های توسعه نفتی خود را که غالباً در چارچوب قراردادهای بای بک (Buy Back) و با نیاز مبرم به سرمایه‌های خارجی همراه است اجرا کند، آن‌گاه در سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۲ با حفظ شرایط کنونی بازار نفت (فرض قیمت متوسط) توان تولید عراق یک تا یک و نیم میلیون بشکه بیش از ایران خواهد بود و با توجه به سطح پایین‌تر مصرف داخلی عراق، این کشور سهم به مراتب بیشتری از همه کشورهای عضو اوپک (جز عربستان سعودی) در بازار جهانی خواهد داشت که این امر به معنای کسب پول بیشتر برای آغاز برنامه‌های جاه‌طلبانه نظامی عراق و کسب وجهه سیاسی برای دولتی است که دومین فروشنده بزرگ نفت خام جهان خواهد بود.

نباید فراموش کرد که طی سال‌های دهه ۸۰ و ۹۰ عراق عملاً ۳۰ درصد تولید ناخالص ملی خود را صرف تجهیز ماشین جنگی خود کرده است. از این رو دادن فرصت به عراق در زمینه

بازسازی صنعت نفت و کسب توان نقدی به معنای آغاز دوباره تشنج در خاورمیانه است. عراق در شرایط کنونی اختلافات مرزی دامنه‌داری با دو همسایه خود، یعنی ایران و کویت دارد، همچنین در مرزهای شمالی عراق (ترکیه) و غربی (سوریه) نیز مشکلات متعددی وجود دارد که هر یک می‌تواند زمینه‌ساز یک برخورد گسترده باشد. در حال حاضر کشورهای همسایه عراق باید با دقت تحولات این کشور را به ویژه در زمینه صنعت نفت به عنوان شاه‌رگ حیاتی این کشور مد نظر داشته باشند و سیاست مدونی را برای برخورد با مسایل این کشور در پیش‌رو بگیرند و راه‌کارهای مناسبی برای مهار نفتی عراق تدوین کنند. سه کشوری که در معرض تهدید این کشور بوده‌اند باید با همکاری استراتژیک منطقه‌ای ضمن حفظ اقتدار جهانی خود در بازار نفت و تقسیم ظرفیت‌سازی و سهم‌گیری منطقی از بازار آینده نفت اوپک، همواره در شرایطی قرار گیرند که بتوانند نقش عراق در تولید نفت جهان را بیوشانند و بیش از ۱/۵ برابر توان تولید عراق توان بالقوه تولید داشته باشند.

این وضعیت، ضمن کاستن از اهمیت عراق و مشکل‌زایی در روند جذب سرمایه‌های خارجی در این کشور می‌تواند خریداران نفت از عراق را تحت فشار بایکوت از سوی سه رقیب بالقوه عراق قرار دهد.

کشورهای همسایه عراق باید از تمام توان قانونی و حقوق ملی خود برای مهار عراق استفاده کنند، زیرا در این مورد صحبت از مهار کشوری است که در ۲۰ سال گذشته یک میلیون نفر از اتباع کشور خود و نیم میلیون نفر از مردم منطقه را به کام مرگ فرستاده است و حتی علیه اتباع خود اقدام به بکارگیری سلاح‌های شیمیایی کرده است. برای مهار این کشور باید از هر ابزار مشروعی استفاده کرد.

«اطلاعات و آمار مورد استناد در این نوشته از مجله «پترولیوم» آرگوس»، آمار B.P، نشریات شرکت شل و مؤسسه مطالعات انرژی ایران استخراج شده است.